

Nieuwsbrief 35

31 augustus 2022

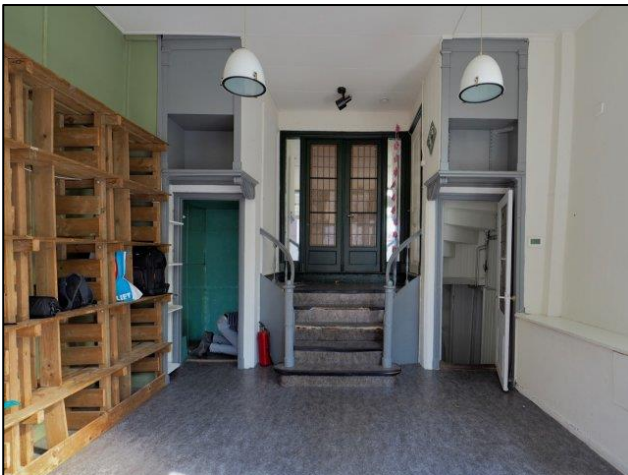
Vorbereidingen voor de restauratie van Hogewoerd 132

In de vorige nieuwsbrief werd verteld over de aankoop van het rijksmonument Hogewoerd 132. In juli is Diogenes ook formeel eigenaar geworden van het pand. Er wordt nu gewerkt aan de voorbereiding van de restauratie.

Diogenes heeft aan de bouwhistoricus Reinoud Boter van het bureau [Moned](#) gevraagd om onderzoek te doen naar de bouwgeschiedenis van Hogewoerd 132. Hij heeft zijn rapport op 24 augustus afgerond. Een samenvatting van zijn opvallendste bevindingen volgt verderop in deze nieuwsbrief. De architect zal de resultaten van het bouwhistorisch onderzoek gebruiken bij het maken van het restauratieplan. Marcel van Dijk, die eerder de restauratieplannen voor Hogewoerd 59-61 en Hogewoerd 63 heeft gemaakt, zal ook het restauratieplan voor Hogewoerd 132 maken, de vergunningaanvraag verzorgen en adviseren in de uitvoeringsfase. Hij is nu bezig met het maken van een schetsplan.

Over het schetsplan zal vooroverleg worden gevoerd met de gemeente. Daarna volgen de uitwerking tot een restauratieplan en het vergunningetraject. Er zullen ook gesprekken met aannemers worden gevoerd om te komen tot een aannemingsovereenkomst. Het is de bedoeling dat in de zomer van 2023 begonnen wordt met de feitelijke restauratie.

Om onnodige leegstand in de tussentijd te voorkomen zijn voor de vier beschikbare kamers met belangstellenden tijdelijke huurovereenkomsten gesloten voor de periode tot en met juni 2023.

Op de pagina [Hogewoerd 132: foto's uit augustus 2022](#) van de website van Diogenes zijn foto's van het interieur te zien.

Het komende weekend: Hofjesconcerten

Op zaterdagmiddag 3 en zondagmiddag 4 september zijn in de binnenstad van Leiden de hofjesconcerten. Er doen twee locaties van Diogenes mee: het Mierennesthofje en het parkeerterrein bij de Latijnse School. Het programma van de optredens op die twee plaatsen is te vinden op [de website van Diogenes](#). Meer informatie over het verdere programma op de twee dagen en over de kaartverkoop staat op [de website van de Leidse Hofjesconcerten](#).

De bouwfases van Hogewoerd 132 in kaart gebracht

Laurens Beijen

Het nieuwe Diogenes-pand Hogewoerd 132 heeft in de 360 jaar van zijn bestaan te maken gehad met veel grote veranderingen. Vooral in 1877 is het pand ingrijpend verbouwd. Dat blijkt uit het onderzoek dat de bouwhistoricus Reinoud Boter de afgelopen maand heeft uitgevoerd en uit eerder archiefonderzoek door Jan Dröge. Hieronder in vogelvlucht de opvallendste conclusies.

Gebouwd in 1661-1662

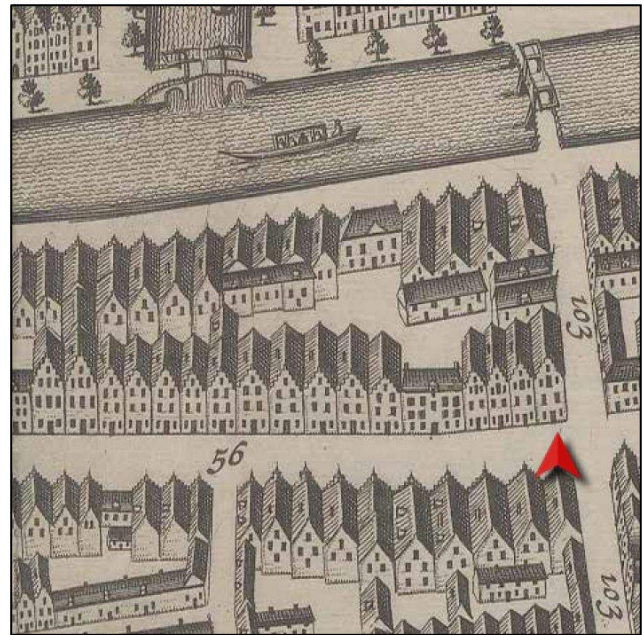
Hogewoerd 132 is gebouwd kort na de stadsuitbreiding van 1659. Voor die tijd lag het deel van de Hogewoerd ten oosten van de huidige Kraaijerstraat nog buiten de stad. Dankzij de uitbreiding kwamen er veel bouwpercelen beschikbaar.

In oktober 1661 verkocht het stadsbestuur een stuk grond op de hoek van de Hogewoerd en de Rijnstraat aan de timmerman Cornelis Marcusz Leydecker. Die bouwde daar eind 1661-begin 1662 drie huizen: de huidige panden Hogewoerd 130 en 132 en een pand daarachter aan de Rijnstraat.

De afbeelding hiernaast is een fragment uit een kaart van Christiaan Hagen uit 1670. De pijl die naar Hogewoerd 132 wijst is geplaatst door Reinoud Boter.

De weergave van de individuele panden door Hagen is niet exact, maar het is wel vrijwel zeker dat de panden een trapgevel hadden.

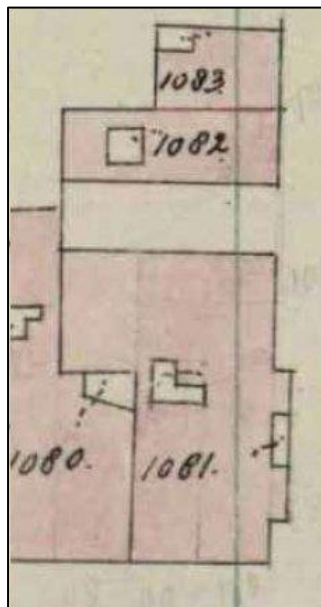
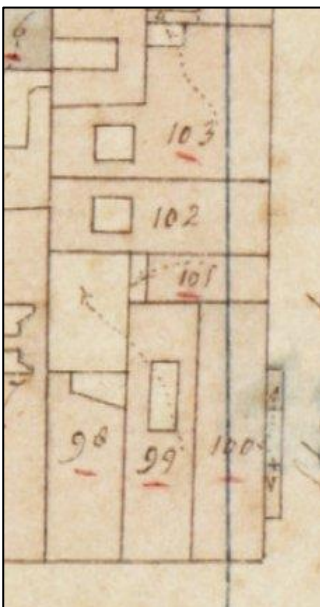
Leydecker verkocht het pand 130 en het huis in de Rijnstraat aan anderen en ging waarschijnlijk zelf in het hoekhuis wonen. Dat duurde echter niet lang: in 1663 ging Leydecker failliet. Het huis werd gekocht door de bakker Pieter Claesz. Boutkan

Een bakkerswinkel: 1663-1835

Na de overname door Boutkan werd het huis gedurende ruim 170 jaar gebruikt als bakkerswinkel. Er was een groot aantal achtereenvolgende eigenaren. Het brood werd hoogstwaarschijnlijk gebakken in het souterrain achter de winkel.

Voor zover Reinoud Boter heeft kunnen nagaan zijn er in deze periode weinig grote verbouwingen uitgevoerd.

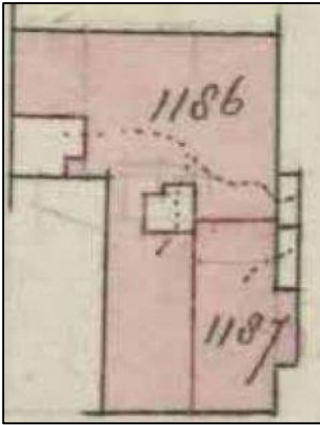

Gecombineerd met Hogewoerd 130

Aan het gebruik van Hogewoerd 132 als bakkerij kwam in 1835 een eind toen de welgestelde textielabrikant Cornelis Wijn Nobel het pand samen met het pand daarachter in de Rijnstraat kocht van de laatste bakker Dirk Prillewitz.

Het plaatje links is een fragment uit de kadastrale kaart van circa 1832. Wijn Nobel werd later niet alleen eigenaar van Hogewoerd 132, maar ook van het buurpand Hogewoerd 130. Het plaatje rechts, dat afkomstig is uit de kadastrale kaart van circa 1870, laat zien dat de oude percelen 99, 100 en 101 toen gecombineerd waren tot één nieuw perceel 1081.

Er zijn overigens geen aanwijzingen dat Wijn Nobel de panden 130 en 132 echt heeft samengevoegd tot één woning.

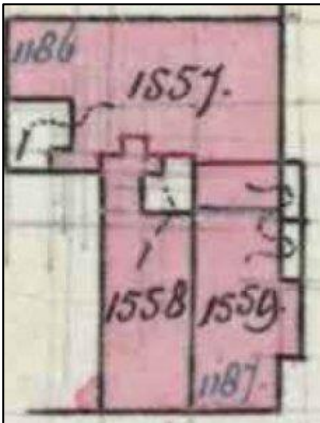

Gesplitst en verbouwd

Cornelis Wijn Nobel overleed in 1874. Hij liet het deze panden na aan zijn toen 21-jarige kleindochter Agatha Geertruida de Vink, die kort daarvoor getrouwd was met de graanhandelaar Henri Peltenburg.

Op het kaartje links, dat de situatie omstreeks 1877 weergeeft, is te zien dat het perceel toen weer gesplitst was en dat Hogewoerd 130 en 132 toen weer gewoon als afzonderlijke woningen konden worden beschouwd. Hogewoerd 132 was wel aanzienlijk ingekort in vergelijking met de oorspronkelijke situatie.

De conclusie van Reinoud Boter, ook op grond van de bouwkundige situatie die hij heeft aangetroffen, is dat er in 1877 een ingrijpende verbouwing heeft plaatsgevonden. Daarbij is de voorgevel geheel vernieuwd, en is ook een groot deel van de zijgevel opnieuw opgemetseld. Die verbouwing moet dus hebben plaatsgevonden in opdracht van het echtpaar Peltenburg-de Vink.

Nieuwe eigenaren en een nieuwe verdeling

1881 overleed Agatha de Vink. Ze was nog maar 28 jaar. Haar weduwnaar Henri Peltenburg verkocht de panden aan de koopman Mijndert Hubert Fontein, die ze vervolgens verhuurde.

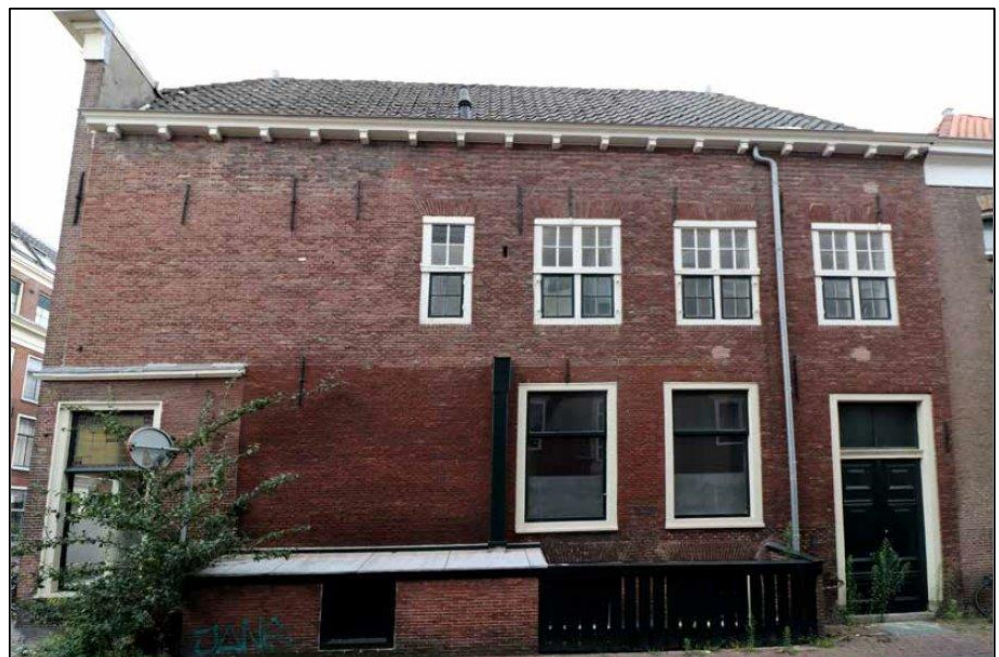
Fontein overleed in 1905. Zijn erfgenamen lieten de panden veilen. Het kaartje hiernaast, dat de situatie rond 1905 weergeeft, laat zien dat de kadastrale grenzen toen opnieuw waren veranderd. Hogewoerd 132 was iets langer geworden door toevoeging van wat later de karrenloods werd genoemd. Sindsdien is de omvang van het perceel niet meer gewijzigd: Hogewoerd 132 heeft nog steeds het kadastrale nummer 1559.

Datering van de onderdelen

Op grond van het archiefonderzoek en het onderzoek ter plaatse heeft Reinoud Boter een overzicht gemaakt van de meest waarschijnlijke datering van de verschillende onderdelen van het pand. Een paar van zijn voorlopige conclusies:

- Uit de oorspronkelijke bouwfase (1661-1662) is vrij weinig bewaard gebleven: een klein deel van de zijgevel, de bolkozijnen in dat geveldeel bij het souterrain, enkele vloerconstructies en de spiltrap. Misschien stammen ook het kloosterkozijn en twee kruiskozijnen in de zijgevel uit die fase en zijn ze later bij het opnieuw opmetselen van de gevel hergebruikt.
- Een groot deel van het pand stamt uit de bouwfase rond 1877: de voorgevel inclusief de winkelpui, een deel van het metselwerk in de zijgevel, het pothuis (dat in de plaats is gekomen van eerdere pothuizen) en veel elementen uit het interieur.
- In de periode 1882-1905 is ook nog veel veranderd. Zo stamt het bovenste deel van de zijgevel uit die tijd, net als een deel van het interieur. Het is nog niet duidelijk of ook de kapconstructie in die tijd is gemaakt.
- In 1918 is het winkelinterieur vernieuwd.

Het bouwhistorisch rapport zal worden aangevuld na het weghalen van betimmeringen die het onderzoek nu nog in de weg staan.

Verduurzaming van de Latijnse School

Wilbert Bots

Diogenes is al enkele jaren bezig met de verduurzaming van de panden. In 2019 heeft de bouwcommissie van Diogenes (BoCo) advies ingewonnen bij Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO) over mogelijke verduurzamingsmaatregelen voor het grootste pand: de Latijnse School. Dit heeft geleid tot een aantal suggesties om de Latijnse School te verduurzamen.

Het advies van ELO heeft de BoCo ertoe aangezet een verdere verdiepingsslag te maken. Aan ir. E.J. Nusselder, adviseur op het gebied van duurzame monumentenzorg, is opdracht gegeven om een stappenplan te maken met besparingspercentages van diverse verduurzamingsmaatregelen en de daarbij behorende investeringskosten. Hij heeft hierbij samengewerkt met ir. C.B. Zandijk, installatieadviseur bij het ingenieursbureau DWA te Gouda.

De heer Nusselder heeft een uitgebreid rapport opgesteld. Hij heeft daarin veel aandacht geschonken aan de geschiedenis van het gebouw. Bij zijn aanbevelingen heeft hij nadrukkelijk rekening gehouden met de 'aanraakbaarheid' van de vele waardevolle elementen van het pand bij verduurzamingswerkzaamheden.

Volgens de analyses van Nusselder zijn in de huidige situatie de vensters verantwoordelijk voor 35% van de warmteverliezen van het gebouw en de blinde geveldelen voor 33%. De andere verliezen komen voor rekening van de dakzone (19%), de beganegrondvloer (9%) en kieren en luchtlekken (4%). Bij de lokalisatie van de warmteverliezen heeft hij onder andere gebruik gemaakt van thermografisch onderzoek. Een illustratie uit het rapport:

Thermografisch en visueel overzicht van de voorgevel op beganegronds niveau. De ruimte achter de beide linker vensters werd niet verwarmd, zoals het thermische beeld toont: de borstwering – waartegen aan inerieurzijde een radiator in werking is - en het venster rechts tonen duidelijk warmteverlies-accenten. © ejn

Het rapport heeft een aantal concrete aanbevelingen opgeleverd om het pand te verduurzamen en tevens het comfort voor de gebruikers van de Latijnse School te verbeteren. Dit alles met behoud van de bijzondere monumentale waarde van dit uit 1600 stammende rijksmonument. Voorgestelde maatregelen liggen op het terrein van kierdichting van de ramen, toepassen van isolerend glas en het verbeteren van de isolatie van dak en muren. Ook is voorgesteld om het gebouw in verschillende comfortzones te verdelen: van een koel trappenhuis via een matig warme gang naar aangenaam warme werkplekken. Naast deze bouwkundige maatregelen zijn ook maatregelen voorgesteld op het gebied van de installaties.

Met ELO en de gebruiker van het pand vindt momenteel overleg plaats over de verschillende scenario's die in het rapport van Nusselder zijn opgenomen en de te nemen vervolgstappen.

Reageren op de nieuwsbrief

Als u wilt reageren op de nieuwsbrief, kunt u een mailtje sturen naar nieuwsbrief@diogenes-leiden.nl. Dat adres kunt u ook gebruiken om u aan te melden of af te melden voor het ontvangen van de nieuwsbrief of om een wijziging van uw mailadres door te geven.